

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY

OLBA XXIX (Ayrıbasım / Offprint)

KAAM YAYINLARI

OLBA

XXIX

© 2021 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 18698

OLBA dergisi;

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST

ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas, opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses

Tel: +90 324 361 00 01 • 14730 / 14734

Fax: +90 324 361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Sonsöz Gazetecilik, Matbaacılık, Rek. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik Mah. Matbaacılar Sit. 1341. Cad. No: 56-58 İvedik OSB - Yenimahalle / ANKARA

Tel: +90 312 394 57 71 Fax: +90 312 394 57 74 • Sertifika No: 18698

Grafik / Graphic

Digilife Dijital Basım Yay. Tan. ve Org. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Güvenevler Mah. 1937 Sk. No.33 Yenişehir / MERSİN

Tel: +90 324 231 14 16 • www.digilifemersin.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM) YAYINLARI-XXIX
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY (KAAM)-XXIX

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Marion MEYER (Viyana Üniversitesi)
Prof. Dr. Susan ROTROFF (Washington Üniversitesi)
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İ. Hakan MERT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN (Anadolu Üniversitesi)

MERSİN

2021

İçindekiler / Contents

Gülsün Umurtak – Fatih Çongur The Early Bronze Age II Settlement at Bademağacı Höyük: An Evaluation of the Pottery and Beak Spouted Jugs (<i>Bademağacı İlk Tunç Çağı Yerleşmesi: Çömlekçilik ve Gaga Ağzılı Testiler Üzerine Bazı Değerlendirmeler</i>)	1
Mahmut Bilge Baştürk – Elif Baştürk A Bronze Bowl with Swivelling Handle from Şarhöyük – Dorylaion (<i>Şarhöyük – Dorylaion’dan Döner Halka Kulplu Tunç Bir Kap</i>)	25
Elif Genç Tilbaşar Erken Tunç Çağı Pişmiş Toprak Figürinleri Üzerine Bir Değerlendirme (<i>An Evaluation on the Early Bronze Age Terracotta Figurines of Tilbaşar</i>)	47
Éric Jean The ‘Hilani’: A Late Bronze Age Amuq-Cilician or Syro-Cilician Architectural Tradition? (<i>‘Hilani’: Bir Geç Tunç Çağı Amuq-Kilikia veya Syro-Kilikia Mimari Geleneği?</i>)	77
K. Serdar Girginer Tatarlı Höyük’ten Geç Hitit Çağı’na Ait Bir ‘Sürme Kutusu’ (<i>A ‘Kohl Box’ from the Neo-Hittite Period from Tatarlı Höyük</i>)	109
Daniş Baykan MÖ 1. Binde Makara Küpeler: Tanımlama ve Tespit (<i>Ear Spools from 1st Millennium BC: Definition and Identification</i>)	137
Gül Işın – Hacer Sancaktar Arykanda - Arif Kale’den Hayvanlar Eşliğindeki Tanrıça Heykelciği (<i>Goddess Figurine with Animals from Arykanda - Arif Kale</i>)	167
Mustafa Şahin Knidos Yuvarlak Tapınak Terası Pişmiş Toprak Adak Protomları (<i>The Terracotta Votive Protoms from the Round Temple Terrace at Cnidus</i>)	189
Sabri Arıcı Myrleia/Apameia’dan (Bursa/Mudanya) Bir Bronz Çocuk Heykeli (<i>Eine Bronze Kinder-Statue aus Myrleia/Apameia (Bursa/Mudanya)</i>)	227

Hasan Kasapoğlu – Cevat Başaran Parion Odeionu’nda Bulunan Artemis/Diana Heykeli (<i>An Artemis/Diana Statue from the Odeon of Parion</i>)	245
Şehnaz Eraslan – Ahmet Ali Altın Nikaia’dan (İznik) Alışılmışın Dışında Bir Sütunlu Lahit (<i>An Extraordinary Columnar Sarcophagus from Nikaia</i>)	269
Deniz Kaplan – İ. Ethem Koçak – Ali Alkan Kappadokia’da Bir Anıt: Ozan Köyü Anıt Mezarı ve Legio XII Fulminata (<i>Monument from Kappadokia: Monumental Tomb in Ozan Köyü and the Legio XII Fulminata</i>).....	287
Murat Taşkiran Son Araştırmalar Işığında Sillyon Roma Hamamı (<i>The Roman Bath at Sillyon in the Light of Recent Researches</i>)	313
Bilge Hürmüzlü – Burak Sönmez A New Member of the Late Roman D Koiné? A New Red-Slipped Pottery Group Found at Seleukeia Sidera (<i>Geç Roma D Koinési’nin Yeni Bir Üyesi mi? Seleukeia Sidera’da Ele Geçen Yeni Bir Grup Kırmızı Astarlı Seramik</i>)	349
Burhan Varkıvanç – Hülya Kökmen-Seyirci Cumanın Camii’ndeki Erken Bizans Dönemi Paye Başlıkları (<i>Pier Capitals Dated to the Early Byzantine Period in Cumanın Camii</i>)	363
Vedat Keleş – Kasım Oyarçın Parion Tiyatrosu Hyposcaenium Bölümü’nden Ele Geçen Geç Roma Dönemi Sikkeleri Üzerine Değerlendirmeler (<i>Evaluations on Late Roman Coins Recovered from the Hyposcaenium Section of the Theater in Parion</i>)	391
Erkan Kurul Eskiçağ Thalassografisi Çerçevesinde ‘Ege Denizi’ Adlandırmaları (<i>Naming the ‘Aegean Sea’ within the Scope of Ancient Thalassography</i>).....	423
Savaş Dinçer Lenger Price 2803: Reattribution of a Macedonian Regal Bronze Coin from Western Asia Minor to Tarsus in Cilicia (<i>Price 2803: Küçük Asya’nın Batısına Atfedilen Bir Makedon Krali Bronz Sikkenin Tarsus’a (Kilikya) Reatribüsyonu</i>).....	445

Mehmet Alkan – İlker Işık	
Savatra Antik Kentinden Yeni Adak Yazıtları (<i>New Votive Inscriptions from the Ancient City of Savatra</i>).....	457
Gülcan Kaşka – Elif Akgün-Kaya	
Apollonia'dan Yeni Bir Onurlandırma Yazıtı: Cornutus Sülalesinin Değerlendirilmesi (<i>A New Honorary Inscription from Apollonia: An Assessment of the Cornuti Family</i>).....	475
Elif Alten-Güler	
Perge'den Üç Yeni Yazıt (<i>Three New Inscriptions From Perge</i>).....	491

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Amaç

Olba süreli yayını; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Arkeolojik çalışmalarda sadece belli bir alan veya bölge ile sınırlı kalmaksızın 'Eski Çağ Bilimleri'ni birbirinden ayırmadan ve bir bütün olarak benimseyerek bilim dünyasına değerli çalışmaları sunmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayı sonunda gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ile Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c-Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d-Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a) Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b) Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.

c) Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

d) Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar ve makaleler için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
6. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
7. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
8. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
9. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
10. Metin, figürler ve figürlerin dizilimi (layout); ayrıca makale içinde kullanılan özel fontlar 'zip'lenerek, We Transfer türünde bir program ile bilgisayar ortamında gönderilmelidir; çıktı olarak gönderilmesine gerek yoktur.
11. Figürlerde çözünürlük en az 300 dpi; format ise tif veya jpeg olmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is the end of November each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos ; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continuous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choices (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a) One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b) The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c) The indication fig.:
 - *It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - *If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books and articles):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).
5. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
6. A list of figures should take part at the end of the article.

7. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
8. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
9. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
10. Figures should be at least 300 dpi; tif or jpeg format are required.
11. The article, figures and their layout as well as special fonts should be sent by e-mail (We Transfer).

NIKAIA'DAN (İZNIK) ALIŞILMIŞIN DIŞINDA BİR SÜTUNLU LAHİT

Şehnaz ERASLAN – Ahmet Ali ALTIN *

ABSTRACT

An Extraordinary Columnar Sarcophagus From Nikaia

The well-preserved Roman sarcophagi, which were unearthed in the Hisardere / Bayırdibi region, approximately 1,5 km northeast of İznik, which is the largest necropolis area of the ancient city of Nikaia, provide information not only about the local sarcophagi production of the region, but also adds new typological and iconographic information to the subject of Roman sarcophagi of Asia Minor. This article focuses on a new discovered columned sarcophagus made in Dokimeion, which was unearthed during the rescue excavations under the direction of İznik Museum. The sarcophagus offers with its depictions in high reliefs some compositions that are rarely seen on Dokimeion sarcophagi. It also provides an absolute reconstruction for an another fragment of a Dokimeion sarcophagus which was previously misinterpreted due to its conservation status. The sarcophagus is an unique example with its roof-shaped lid and it changes some accepted judgements about the lids covering the sarcophagi of this type.

Keywords: Nikaia, Hisardere, necropolis, sarcophagus, Roman Period, Dokimeion.

ÖZ

Nikaia Antik Kenti'nin günümüze kadar tespit edilebilmiş en büyük nekropol alanı olan İznik'in yaklaşık 1,5 km kuzeydoğusundaki Hisardere / Bayırdibi mevkiinde açığa çıkarılan, son derece iyi korunagelmış Roma Dönemi'ne ait lahitler, sadece bölgenin yerel üretim lahitleri konusunda bilgiler sunmakla kalmayıp, Küçük Asya Roma İmparatorluk Dönemi lahitleri konusuna tipolojik ve ikonografik açıdan yeni bilgiler de eklemektedir. Bu makalede söz konusu nekropol

* Arkeolog Dr. Şehnaz Eraslan, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ulus/Ankara. E-posta: eraslansehnaz@gmail.com. Orcid No: 0000-0002-1874-9488. Arş. Gör. Ahmet Ali Altın, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Görükle Kampüsü, 16240, Nilüfer/Bursa. E-posta: alialtin@uludag.edu.tr. Orcid No: 0000-0002-6066-180X.

Makaleye konu olan lahdin yayınlanmasına izin veren İznik Müze Müdürlüğü'ne, lahdin gün ışığına çıkarılmasında emeği geçen İznik Müzesi uzmanlarına ve kazıda görev alan arkeologlara teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca makaleyi yayın öncesi kontrol eden ve içerik ile ilgili değerli tavsiyelerde bulunan Prof. Dr. Mustafa Şahin'e teşekkürü bir borç biliriz.

alanında, 2015 yılı sonlarında, İznik Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında keşfedilen Dokimeion üretimi bir sütunlu lahdin bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmaktadır. Lahit, sandukasının üzerinde bulunan yüksek kabartma olarak işlenmiş betimlemeleri ile hem Dokimeion lahitleri üzerinde nadiren rastlanan kompozisyonlar sunmakta, hem de daha önceden korunma durumu nedeniyle yanlış yorumlanmış bir lahit üzerindeki kabartmanın da eksiksiz bir şekilde tamamlanmasına olanak sağlamaktadır. Lahdin üzerinde *in situ* halde bulunan kırma çatı biçimli kapak ise Dokimeion üretimi sütunlu lahitlerinin standart tipine ait bilinen tek örneği oluşturmakta ve bu tipin sandukalarını örten kapaklar hakkında günümüze kadar kabul görmüş bazı yargıları da değiştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nikaia, Hisardere, nekropol, lahit, Roma Dönemi, Dokimeion.

Giriş

Nikaia Antik Kenti çevresindeki nekropol alanlarında keşfedilerek İznik Müzesi'ne taşınmış olan çok sayıda farklı tipte lahit, kentin yerel lahit üretim atölyeleri ve kentte çeşitli merkezlerden yapılan lahit ihracatı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır¹. Söz konusu lahitlerin buluntu yerlerine göre dağılımına bakıldığında, buluntu yoğunluğu açısından kentin yaklaşık 1,5 km kuzeydoğusundaki Hisardere olarak adlandırılan nekropol alanının öne çıktığı görülmektedir². İznik çevresinde keşfedilmiş, bu makalede ele alınacak lahitle aynı tipte, fakat daha geç dönemlere, MS 3. yüzyıl ortalarına ait yayınlanmış iki örnek daha bulunmaktadır. Bu lahitlerden Ömerli Köyü'nde bulunmuş Dokimeion üretimi bir sütunlu lahit R. Özgan tarafından yayınlanmıştır³. Hisardere Nekropolü'nde bulunan diğer ise R. Özgan ve A. Ali Altın tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır⁴. Yukarıda belirtilen iki örnek ve İznik çevresinde bulunup İznik Müzesi'ne getirilmiş çok sayıda Dokimeion kökenli lahit parçası, kentin Roma İmparatorluk Dönemi'nin Küçük Asya'daki en önemli lahit atölyesi Dokimeion⁵ ile olan ticari ilişkilerini ortaya koymaktadır⁶.

Dokimeion üretimi sütunlu lahitler grubuna ait yeni ve alışılmışın dışında bir örnek 2015 yılı Kasım ayında, Bursa'nın İznik İlçesi, Hisardere Mahallesi Bayırdibi Mevkii'nde yer alan ve tapuda Parsel 29'da kayıtlı taşınmazda, İznik Müze Müdürlüğü uzmanları tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazısı sonucunda gün

1 Tarihlenebilen örneklerin tümü Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait toplamda 154 lahit ve lahit parçası için bk. Altın 2019, 27-62, 131-197.

2 İznik Müzesi kayıtlarına göre Hisardere civarında yapılan kazılarda, bu makalede ele alınan lahitle birlikte tam halde korunmuş toplamda 5 lahit açığa çıkarılmıştır. Bu lahitlerin yayınlanan iki örneği için bk. Asgari 1977, 369, Abb. 47-48; Waelkens 1982, 31; Özgan – Altın 2015.

3 Özgan 2004, 549-559.

4 Özgan – Altın 2015, 485-504.

5 Dokimeion mermer ocaklarının Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki Organizasyonu hakkında bk. Albustanlıoğlu 2011. Dokimeion lahit atölyeleri ve bu atölyelerde üretilen tipler için bk. Waelkens 1982.

6 Wiegartz 1965, 153-154, Bursa E-G, 158, İstanbul I, 161-162, İZNIK A-S; Ferrari 1966, 32, Brussa E, 46, İznik A-B, 61, İznik C, 70 Brussa F, Waelkens 1982, F1 33-34 Nr. 3, A1 46 Nr. 13, D1 67 Nr. 14, G1 19 Nr. 7, G2 25 Nr. 24, A 80, Nr. 65, B 99 Nr. 207, C 79, Nr. 55, D 99 Nr. 208, E 90 Nr. 130, F 79 Nr. 57, G 85 Nr. 97, H 79 Nr. 58, I 99 Nr. 209, K 70 94 Nr. 161, L 99 Nr. 210; 120 Nr. 61, S 83 Nr. 87, T 71 Nr. 3, U 85 Nr. 101, V 92 Nr. 145, W 50.55 Nr. 16; 62, X 99 Nr. 211.

ışığına çıkarılmıştır (fig. 1)⁷. İznik Müze Müdürlüğü'nün 28.12.2015 tarih 59932417-756 sayılı rapor yazısında kurtarma kazısının 18.11.2015 – 22.11.2015 tarihleri arasında sürdürüldüğü, bu kazı sonucu ortaya çıkarılan lahdin 22.11.2015 tarihinde İznik Müzesi'ne naklinin gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Raporda lahdin çevresinde bulunan duvar kalıntılarından bahsedilmesi, lahdin muhtemel bir mezar odası içerisinde yer alabileceğini düşündürmektedir. Aynı raporda kapak kısmının daha önceki bir dönemde kaçak kazılar sonucunda kırılarak tahrip edildiği, kapak üzerinde 36 x 38 cm ölçülerinde bir delik olduğu aktarılmaktadır. Bununla birlikte lahdin içerisinde herhangi bir kazı çalışması yapılmadığı, dolayısıyla henüz herhangi bir iskelet veya mezar hediyesine rastlanmadığı anlaşılmaktadır.

Günümüze kadar detaylı bir yayını gerçekleştirilmemiş olan lahitten ilk olarak Dokimeion Sütunlu Lahitlerini yeniden ele aldığı kapsamlı yayınında M. V. Strocka bahsetmektedir⁸. Bu yayında, yazarın lahdi yerinde inceleme fırsatı bulamadığı, yalnızca basında çıkan fotoğraflardan değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Lahit teknesinin üstündeki *in situ* halde bulunan beşik çatı biçimli alışılmışın dışında kapağı ile Strocka'nın dikkatini çektiği görülmektedir⁹. Lahit ayrıca A. Ali Altın'ın yayınlanmış doktora tezinde sütunlu lahitler tipi altında değerlendirilmiştir¹⁰.

Tanım ve İkonografik Değerlendirme

Bu makalede ele alınan lahdin üretiminde, Dokimeion sütunlu lahitlerinin çoğunda olduğu gibi, ince kristalli, beyaz renkli Dokimeion mermerinin kullanıldığı görülmektedir.

Lahit teknesinin üzerinde *in situ* halde korunagelmiş lahit kapağı 45 cm yüksekliğinde, 202 cm genişliğinde ve 93 cm derinliğindedir. Lahdin teknesi ise 96 cm yüksekliğe, 200 cm genişliğe ve 96 cm derinliğe sahiptir. Lahit teknesi ve kapak, kısa ve uzun yüzlerden her biri üzerinde bulunan iki metal kenet vasıtasıyla birbirine bağlanmıştır.

Lahit, üzerindeki bazı tahribatlara rağmen, günümüze oldukça sağlam ve eksiksiz bir biçimde korunagelmiştir. En büyük tahribatın kapağın üzerinde kaçak kazılar sonucu açılan 36 x 38 cm ölçülerindeki delik olduğu görülmektedir (fig. 1). Ayrıca kapaktaki tepe akroterlerinden biri ve köşelerde bulunan Eroslar'dan birinin başı kırık durumdadır (fig. 8). Kısa kenarlardan biri üzerinde yer alan, mevsimleri simgeleyen kadınlardan birinin sağ kolunun, omzun altından bileğe kadar olan bölümü eksiktir (fig. 14). Diğer kısa kenarda, orta intercolumnia içerisinde bulunan kadın figürünün başı boyun kısmından kırıktır (fig. 15). Uzun kenarlardan biri üzerinde yer alan Eros figürleri ve mızrak taşıyan figürün ellerinde tuttukları meşale, sopa, mızrak ve girland gibi nesnelere kırılmış, günümüze eksik bir biçimde ulaşmıştır (fig. 8). Diğer uzun

7 Lahdin Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu yayınlarında detaylı bir tanıtımı yapılmamıştır. Lahde yalnızca, 2016 yılında Hisardere Nekropolü'nde bulunan başka bir lahdin tanıtıldığı bildiri kapsamında kısaca değinilmiştir. Bk. Yaşar 2017, 143, 147, Resim 1.

8 Strocka 2017, 30, 91.

9 Strocka 2017, 30.

10 Altın 2019, 40, 171-172, S. 93, Abb. 132-135.

yüzün sağ köşesinde yer alan yaşlı adamın elindeki mızrak da kırılmış ve eksik bir halde günümüze ulaşmıştır (fig. 2).

Lahit teknesinin üzerinde, kapağı ile birlikte bulunmuş diğer Dokimeion Sütunlu Lahitleri'nin standart tipine ait teknelerin aksine¹¹, beşik çatı biçimli bir kapak bulunmaktadır. Lahit kapağını kalypterler, mahya kiremitleri ve aslan başı biçiminde antefiksler süslemektedir. Kapağın her bir üst köşesinde, başını bir dizi üzerine koymuş, uyur halde betimlenmiş kanatlı Eroslar yer alır. Kısa kenarlardan birinde palmet biçimli tepe akroteri korunagelmıştır; diğer yandaki tepe akroteri ise kırıktır. Her bir alınlık üzerinde yuvarlak bir kalkan motifi yer alır. Alınlığın üst/sima bölümü, Dokimeion atölyesinin ayırt edici özelliklerinden biri olan stilize ranke / kıvrık dal motifi ile bezenmiştir¹². Kapağın her bir uzun kenarı üzerinde kapağın taşınmasında ve aynı zamanda kaldırılıp yeni gömü yapılmasında kullanılmak amaçlı yapılmış, üçer tane çıkıntı bulunmaktadır. Kısa kenarlarda ise bu çıkıntılardan birer tane olduğu görülür.

Lahit teknesi, tipolojik açıdan, Dokimeion Sütunlu Lahitleri'nin standart tipine aittir. Beşik çatı biçimli kapağa sahip olması nedeniyle, sandukanın hangi yüzünün ön yüz, hangisinin arka yüz olduğu belli değildir¹³. Bu nedenle lahdin yüzleri Uzun kenar A-B ve Kısa kenar A-B olarak adlandırılmıştır. Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tipinde aşına olduğumuz üzere, lahit sandukasının uzun yüzleri 6 sütun vasıtasıyla beşer intercolumniaya, kısa yüzleri ise 4 sütun ile üçer intercolumniaya ayrılmıştır.

Uzun Yüz A olarak adlandırdığımız yüzde, soldan sağa doğru ilk iki intercolumnianın her biri içerisinde birer çıplak erkek figürü, ortada oturan bir kadın figürü, sağdaki iki intercolumnianın her birinde ise giysili erkek figürlerinden oluşan bir kompozisyon yer alır (fig. 2).

En soldaki intercolumnia içinde, profilden betimlenen ve bir tabure üzerinde oturan, sol omzu üzerindeki himationu haricinde çıplak betimlenmiş figür, sol dizine dayadığı lyrayı çalarken görülmektedir (fig. 3). Çıplak ve elinde lyra ile betimlenmiş olması Apollon veya Akhilleus'u akla getirmektedir. Sahnenin devamında yer alan alanlardaki figürler, çıplak erkek figürünün Akhilleus olma olasılığını güçlendirmektedir. Bilindiği gibi, Troia Savaşı'nın baş aktörlerinden olan Akhilleus, kendisine esir olarak verilen Briseis'in elinden alınmasına sinirlenmiş ve savaşmaktan vazgeçip barakasına çekilmiştir. Odysseus önderliğinde bir heyet, Akhilleus'u tekrar savaşa katılması için ikna etmeye kahramanın barakasına vardığı esnada, Akhilleus lyra çalmaktadır¹⁴. Akhilleus'un lyra çalar halde betimleri çoğunlukla Roma İmparatorluk

11 Bu tipe ait, kapaklarıyla birlikte korunmuş halde günümüze ulaşabilen tüm lahit teknelerinin kline kapaklar taşıdığı bilinmekteydi. Konuyla ilgili bilgi ve örneklerin bir derlemesi için bk. Strocka 2017, 24-28.

12 Waelkens 1982, 62-64, Taf. 10, Abb. 1-2, Taf. 12, Abb. 2-3, Taf. 18, Abb. 2, Taf. 19, Abb. 3, Taf. 20, Abb. 1-2.

13 Lahdin bulunduğu nekropol alanının genel görünümü hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığından, lahdin nekropol içindeki pozisyonu ile olası bir mezarlık caddesi arasında bir paralellik kurulamamaktadır. Ayrıca lahit üzerinde herhangi bir yazıt bulunmaması, dört yüzde de aynı ölçüde detaylı işçiliğin bulunması gibi nedenler lahdin ön ve arka yüzlerinin belirlenmesine olanak vermemektedir.

14 Il. IX, 185-190.

Dönemi mozaikleri ve duvar resimlerinde karşımıza çıkar. Bu betimlerde Akhilleus bazen eğitmeni Khiron'dan lyra dersi alırken¹⁵, bazen de Briseis ile ilişkili sahnelerde elinde lyra ile betimlenmiştir¹⁶.

Soldan ikinci intercolumniada yer alan ayakta ve cepheden tasvir edilmiş erkek figürü, Akhilleus'un yoldaşı Patroklos olmalıdır. Sol omzunda bir himation/khlamys taşıyan figür sol eliyle omzuna dayadığı bir kılıç tutmakta, sağ eliyle ise miğferine dokunmaktadır (fig. 4). Briseis'in alınması temalı tasvirler incelendiğinde, söz konusu tasvirlerde Patroklos'un Akhilleus'un yanında sıklıkla betimlendiği görülmektedir. Patroklos'un Akhilleus ve Briseis ile betimlendiği sahneler Roma İmparatorluk Dönemi mozaik ve duvar resmi sanatında karşımıza çıkan konulardandır. Bu tür betimlere örnek olarak Antiocheia Veda Evi Mozaığı¹⁷ Pompeii'de Trajik Şair Evi duvar resmi¹⁸, Getty Mozaığı gibi tasvirler verilebilir. İznik lahdinde dikkate değer olan, Patroklos'un kılıç ve miğferi ile savaşa katılmak üzere hazır bir durumda tasvir edilmiştir.

Orta intercolumniada, bir tabure üzerinde oturur vaziyette, vücudu profilden, başı cepheden betimlenen kadın figürü, iki eliyle de himationunun uçlarını tutmaktadır (fig. 5). Kompozisyon içerisindeki ilişkili olduğu diğer figürlerden yola çıkarak, bu figürün Briseis olduğunu düşünmekteyiz. Temanın en önemli figürü olan Briseis'in kalın kumaşlı himationlu tasviri Eski Yunan vazo resimlerden itibaren alışageldiğimiz bir tasvir¹⁹. Ancak, erken örneklerden itibaren himationunun bir parçası ile başının kapalı görüntüsü, burada yerini saçları tamamen açık durumda tasvire bırakmıştır. Briseis, bu temanın yer aldığı örneklerde Akhilleus ve Patroklos'un yanında veya ulakların arasında her zaman ayakta tasvir edilmiştir²⁰. İznik lahdinde ise Patroklos ve ulak arasında üzüntülü bir jestle betimlenen Briseis, oturur bir durumda görülmektedir.

Kadın figürünün sağındaki intercolumnia içerisinde, cepheden betimlenmiş ve kısa khiton giymiş bir erkek figürü, sağ eliyle kadın figürünün omzuna dokunmakta, sol eliyle ise omzuna dayadığı bir palmiye yaprağı tutmaktadır (fig. 6). Figürün vücut hareketinden, sağ tarafındaki intercolumniada bulunan erkek figürüne doğru hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bu figür, Briseis'i almak üzere Akhilleus'un yanına gelen bir ulak olmalıdır. İlyada'da aktarıldığına göre Talhybios ve Eurybates isimli iki ulak, Briseis'i almak üzere Akhilleus'un çadırına giderler²¹. Erken örneklerden başlayarak geç örneklere kadar, genel olarak İlyada'da belirtildiği gibi iki kişi Briseis'i almak için ulak görevini üstlenmiştir²². Ancak, İznik lahdinde muhtemelen temanın diğer önemli bir figürü olan Agamemnon'a da yer vermek için ulak sayısı ikiden bire düşürülmüştür. Ulakların iki yerine bir kişi olarak temsil edilen örnekleri Antiocheia'da (Antakya) Aion Evi mozaığında olduğu gibi mevcuttur²³. Bu mozaikte de sanatçı adeta temada

15 LIMC I (1981), 48-49, Nr. 51

16 Levi 1947, 196-97, plate 43c; Balty 1981, 365; LIMC III (1986) 158-59, Nr. 5-6.

17 Levi 1947: 46-49, plate 8a; LIMC III (1986) 158, Nr. 4.

18 LIMC III (1986) 158, Nr. 3.

19 LIMC III (1986) 158, Nr. 1,12-14,18.

20 LIMC III (1986) 158-159, no 1-10,12.

21 II. I, 327-346.

22 LIMC III (1986), 158-159, Nr. 1,3,6,8-9,12-14.

23 Levi 1947, 196-97, plate 43c; LIMC III (1986) 158, Nr. 5.

yer alan aktörleri özetleyerek bir düzene almış ve mozaığe sığdırmaya çalışmıştır. İznik lahdinde tasvir edilen ulak, eliyle Briseis'in omzuna dokunarak adeta gitme vak-tini hatırlatır gibi tasvir edilmiştir. Genel olarak ulaklar İznik lahdinde olduğu gibi kısa khiton giyimli ve çizmeli olarak tasvir edilmişlerdir. İznik lahdinde diğer betimlere göre farklı olan ulağın elinde tuttuğu palmiye dalıdır. Strocka bu atribünün Roma arena ve sirkuslarında görev yapan tellalların bir belirteci olduğuna vurgu yapmakta, bu nedenle burada söz konusu olan figürün şüphesiz bir ulak olduğunu belirtmektedir²⁴.

En son intercolumniada yer alan erkek figürü, kısa khiton giyimli, sol elinde bir kılıç, sağ elinde bir mızrak tutmuş görüntüsüyle bu temanın resmedildiği vazo resminde karşımıza çıkan Agamemnon'a benzemektedir²⁵. Agamemnon, her ne kadar erken örneklerden başlayarak geç örneklerle kadar pek fazla bu tema içinde yer almasa da, İznik lahdinde olduğu gibi kendisinin de rol aldığı örnekler mevcuttur²⁶. MÖ 5.yüzyılın ilk çeyreğine tarihli kırmızı figürlü bir skyphos üzerinde, Agamemnon'un bizzat kendisi Briseis'in kolundan tutup götürmekte²⁷, MS 5. yüzyıla tarihli bronz situla üzerinde ise Agamemnon tıpkı burada olduğu gibi sahnenin sonunda Briseis'in kendisine gelmesini beklemektedir²⁸. Bilindiği üzere, İlyada'nın ilk bölümünde, Agamemnon, Briseis'i aldırma için iki ulağın göndermektedir²⁹, fakat İlyada'nın bazı bölümlerinde³⁰ Briseis'i Akhilleus'un çadırından almak için gerekirse kendisinin de gidebileceğini ifade eder. Kirk, Agamemnon'un Akhilleus'u tehdidinin bazı sanatçılar üzerinde etki yaratmış olabileceğini ve bu nedenle tasvirlerde Agamemnon'un kendisinin de tasvir edilebildiğini belirtmektedir³¹.

Bu yüzde tasvir edilen konu ve figürlerin neredeyse bire bir kopyası, Germencik'te bulunmuş olan ve Aydın Müzesi'ne 6089 envanter numarası ile kayıtlı, Dokimeion üretimi diğer bir sütunlu lahit üzerinde karşımıza çıkar³². İznik lahdinden daha kötü durumda korunmuş olan Germencik lahdinin ilgili yüzündeki sahne, İznik lahdindeki betimden yalnızca detaylarda farklılıklar göstermektedir. Buradaki betimde Patroklos sol eliyle miğferine dokunmaktan ziyade bir mızrak tutmaktadır. Benzer kıyafetler içerisindeki ulak duruş pozisyonu ve elinde palmiye yaprağı olmaması ile İznik lahdi üzerindeki ulak figüründen ayrılır. Agamemnon figürü ise tamamen farklı bir biçimde, uzun bir himation içerisinde ve oturur halde betimlenmiştir.

Sonuç olarak bu yüzde, Strocka'nın da belirttiği gibi Troia Savaşı'ndan birbiriyle ilişkili, üç farklı zaman diliminden konular işlenmiştir: Briseis'in Agamemnon tarafından alıkonuluşu, Akhilleus'un savaşa katılmaktan vazgeçmesinden sonra Lyra çalarak kendini avutması ve Patroklos'un yeniden savaşa katılmak üzere Akhilleus'un yanından ayrılışı³³.

24 Strocka 2017, 91.

25 LIMC I (1981), 266, Nr. 52.

26 LIMC III (1986), 158, Nr. 2.

27 LIMC III (1986), 158, Nr. 2.

28 LIMC III (1986), 158, Nr. 10.

29 II. I, 318-326.

30 II. I, 356, 507; II, 240; IX, 107.

31 Kirk 1985, 72.

32 Strocka 2017, 9-20, 89-90, 223, Nr. 68, Taf. 2.

33 Strocka 2017, 90,

Lahdin diğer uzun yüzü üzerinde (B yüzü), bazılarını Klasik Dönem heykellerinin Roma kopyalarından tanıdığımız, tümü cepheden betimlenmiş beş mitolojik figür yer almaktadır (fig. 8). Bu figürler bütünsel bir bakış içerisinde değerlendirildiğinde, diğer uzun yüzde olduğu gibi, bu yüz üzerinde de bir mitostan bir kesitin aktarıldığı düşünülmektedir.

Bu yüz üzerindeki ön plana çıkan figür Narkissos'tur. Narkissos mitosuna dair en kapsamlı bilgileri Ovidius, *Metamorphosis / Dönüşümler* adlı eserinde vermektedir. Bu aktarıma göre, yakışıklılığıyla çevresindeki herkesi kendine hayran bırakan Boiotialı bir genç olan Narkissos, avdan döndüğü bir gün su içmek için durduğu bir kaynağın başında kendi yansımaları görür ve kendi yansımalarına karşı amansız bir aşka kapılır. Narkissos duyduğu bu aşk sonucu bulunduğu kaynağın başında yavaş yavaş eriyerek kendini tüketir. Ölümle buluştuğu bu noktada ise bir nergis çiçeği filizlenir³⁴.

En solda yer alan idealize edilmiş çıplak genç figürü (fig. 9), sağ elinde tuttuğu mızrağı, sol elindeki gırlan ve başındaki defne yapraklarından çelengi ile Roma sanatında sıklıkla karşımıza çıkan Narkissos betimleri ile benzeşmektedir. İznik lahdi ile benzerlik gösteren Narkissos figürleri özellikle Pompeii evlerindeki duvar resimlerinde karşımıza çıkar³⁵. Bu duvar resimlerinden bazı örnekler üzerinde avcı Narkissos'un mızrağı ve başındaki defne yapraklarından çelenginin yanı sıra bir elinde çiçeklerden oluşturulmuş bir gırlan tuttuğu görülmektedir³⁶.

Soldan ikinci ve dördüncü intercolumnialar içerisinde yer alan Eroslar (fig. 10, 12), Roma Dönemi lahitleri üzerinde en sık karşımıza çıkan mitolojik figürlerden biridir³⁷. Narkissos mitosunu konu alan çeşitli betimler incelendiğinde, söz konusu mitosta bir rol oynamamalarına karşın Eroslar'ın Narkissos'un yanında sıklıkla betimlendiği görülmektedir³⁸. Bu betimlerden bazılarında Eroslar İznik Lahdi üzerinde yer alan atribüleri ile karşımıza çıkarlar. Bu betimlerde Erosların en yaygın olarak meşale taşıırken betimlendiği göze çarpar³⁹. Meşalenin yanı sıra bazı örneklerde Erosların ellerinde yay⁴⁰ veya gırlan⁴¹ tuttıkları da görülmektedir.

Orta intercolumniada, bir bacağını diğerinin üzerine atmış, üzerinde kurt benzeri bir yırtıcı hayvan postu bulunan, iki eliyle bir flüt tutan Satyr figürü yer alır. Aynı intercolumnia içerisinde, figürün hemen sağında üzerine bir yılanın dolanmış olduğu bir ağaç gövdesi bulunmaktadır (fig. 11). Bu figür, Louvre Müzesi'ndeki, orijinali Geç Klasik/Erken Hellenistik Döneme ait bir bronz heykelin Roma kopyası olan, flüt çalan Satyr heykeli ile duruş biçimi ve stilistik özellikleri açısından büyük

34 Ov. met. III, 340-510.

35 LIMC VI (1992), 1, 3, 6, 27-31.

36 LIMC VI (1992), 30.

37 Meşale tutan veya meşaleye dayanmış Eros figürleri Roma ölü kültürüne ait betimlemelerde sıklıkla karşımıza çıkan öğelerdendir. Söz konusu örneklere ait bazı betimler için bk. Wiegartz 1965, Taf. 38 b; Koch – Sichtermann 1982, Abb. 494, 554; Boschung 1987, Taf. 46, Abb. 861, Turak 2011, Levha LVI, Resim 183, Levha XXXVIII, Resim 130-132, Altın 2019, 153-154, s. 48, Abb. 74-75.

38 LIMC VI (1992), 27-44.

39 LIMC VI (1992), 28-29, 31, 33-34, 37, 40.

40 LIMC VI (1992), 30.

41 LIMC VI (1992), 35.

benzerlikler gösterir⁴². Bu heykelde de Satyr bir bacağı diğerine üzerine atmış, İznik lahdi üzerindeki benzer şekilde bir ağaç kütüğüne yaslanmış halde, elinde flütle betimlenmiştir. Ayrıca her iki figürün saçlarının işleniş biçimi ve hayvan postundan giysileri figürlerin Satyr olduğuna işaret etmektedir. Narkissos mitosunda doğrudan karşımıza çıkmayan Satyr figürü ile olasılıkla olayın geçtiği pastoral ortamın vurgusu artırılmaya çalışılmıştır.

Bu uzun yüz üzerindeki en sağ intercolumnia üzerinde, Klasik Dönem'in Polykleitos Okulu'na verilen, Narkissos veya Genç Atlet heykeli olarak tanımlanmış heykelin bir kopyası görülmektedir⁴³ (fig. 13). Kimi betimlediği tartışmalı olan heykelin duruşu⁴⁴, duvar resimleri ve mozaikler üzerindeki betimler ile karşılaştırıldığında, bu heykelin Narkissos'u betimlediği akla yatkın görünmektedir. Narkissos'un kendi yansımaya rastladığı kaynağın başındaki imgesi, özellikle Roma Sanatı'nda duvar resimleri, mozaikler başta olmak üzere çeşitli tasvirlerle konu olmuştur. Bu tasvirlerde Narkissos çoğunlukla bir platformun üzerinde oturur durumda, bir eli üzerine (çoğunlukla sol eli üzerine) yaslanmış, suyun üzerindeki yansımaya bakar halde betimlenmiştir⁴⁵. İznik lahdi üzerinde yer alan bu kopyada da Narkissos olduğunu düşündüğümüz figür, sol elini bir payeye dayamış halde, olasılıkla suyun üzerindeki yansımaya bakarken betimlenmiştir.

Yukarıda aktarılan bilgiler ışığında bu sahne üzerinde de, diğer yüzlerdeki gibi tematik bir bütünlüğün olduğu, büyük olasılıkla Narkissos mitosunun aktarıldığı anlaşılmaktadır.

4 sütun ile üç intercolumniaya ayrılmış kısa kenarlardan biri üzerinde (A yüzü), her bir intercolumnia içinde, ayakta durur halde betimlenmiş birer kadın figürü yer alır (fig. 14). Soldaki kadın figürü, sol eliyle bir girland tutmakta, sağ omzu üzerine asılı, karnının üzerinde duran bohçasında irili ufaklı çiçekler taşımaktadır. Sağ elinde tuttuğu günümüze ulaşamamış nesne, en sağdaki intercolumnia içerisindeki benzer figürün tuttuğu nesne ile karşılaştırıldığında, muhtemelen bir üzüm salkımı olmalıdır. Orta intercolumniada, sağ göğsünü açıkta bırakmış bir giysi içerisindeki kadın figürü sol elinde buğday demetleri tutmaktadır. Sağ elinde tuttuğu obje günümüze ulaşamamıştır. En sağdaki intercolumnia içerisindeki kadın figürü, en sol intercolumniadaki figürün benzeri şekilde sol elinde bir girland, sağ elinde ise bir üzüm salkımı taşımaktadır. Bu figürün bohçasında ise meyveler bulunmaktadır.

Bu yüzde yer alan üç kadın figürü mevsimlerin kişileştirilmesine tekabül eder. Horalar olarak anılan ve her biri yıl içerisindeki farklı bir mevsimi simgeleyen üç kız kardeşin ismi Pausanias tarafından zikredilir⁴⁶: Thallo (ilkbahar), Auxo (yaz), Carpo (sonbahar). İlyada'da Horalar'dan Olympos'un kapılarının bekçileri olarak bahsedilir⁴⁷. Hesiodos'ta ise Zeus ve Themis'in kızları olan bu üç kardeşin farklı isimlerle anıldığı ve onlarda farklı soyut kavramların kişileştirildiği görülür: Eunomia (adalet),

42 Söz konusu heykel için bk. LIMC VIII (1997), 216.

43 Boardman 2013, Fig. 234.

44 Levi 1947, 60.

45 LIMC VI (1992) 1, 3, 9, 10, 11, 13, 28, 48.

46 Paus., 9, 35, 2.

47 Il. VIII, 393.

Dike (hukuk) ve Eirene (barış)⁴⁸. Ovidius ise *Metamorphoses*'de Horalar'ı mevsimler olarak atribüleri ile betimler⁴⁹. Buna göre Horalar taşıdıkları farklı bitkisel atribüleri sayesinde birbirlerinden ayırt edilirler. Thallo (ilkbahar) çiçekler, Auxo (yaz) buğday demetleri, Carpo (sonbahar) ise üzüm salkımları ile zikredilmiştir. İznik Lahdi'nde de üç kız kardeş söz konusu atribüleri ile betimlendiği görülmektedir. Ovidius ayrıca mevsimlerin doğum ve ölüm arasındaki döngüyü temsil ettiğine değinir⁵⁰.

Horalar'ın mevsimleri simgeleyen şekilde betimleri Roma İmparatorluk Dönemi mozaik ve plastik eserlerinde karşımıza çıkar. Tunus, Bardo Müzesi'nden MS 2. yüzyıla ait bir mozaik üzerinde, ilkbahar elinde çiçek dolu bir sepetle, yaz bir elinde basak demetleri, diğer elinde bir orakla, sonbahar ise asma dallarından bir çelenk ve elinde bir testi ile betimlenmiştir⁵¹. Floransa ve Venedik'te bulunan iki Roma Dönemi heykelinde ise Sonbahar mantosunun kucağında topladığı bölümünde meyveler taşımaktadır⁵².

İznik lahdi üzerinde yer alan, yıl içerisindeki belirli zaman dilimlerini simgelemekte olan bu figürler, ölü kültü içerisinde değerlendirildiğinde, ikonografik açıdan insan yaşamındaki doğumdan ölüme olan yolculuğu simgeliyor olmalıydılar.

Diğer kısa kenar da (B yüzü) aynı şekilde üç intercolumniaya ayrılmış ve her intercolumniada bir figür betimlenmiştir (fig. 15). Bu figürler mezarla ilişkili ailenin üç üyesi olmalıydılar. Sağ ve sol intercolumnialar içerisinde himation giymiş genç erkek figürleri, orta intercolumniada ise khiton ve manto içerisinde bir kadın figürü yer almaktadır. Erkek figürlerinin her birinin elinde mappa adı verilen ketenden dokunmuş bir mendil bulunmaktadır. Bu materyalin gündelik hayatta mendil olarak kullanımının yanı sıra, bir statü sembolü olarak işlev gördüğü de bilinmektedir. Konsüller tarafından bir statü göstergesi olarak kullanılan bu obje, ayrıca circuslarda oyunlara sponsor olan kişinin oyunu başlatmak için kullandığı bir nesne idi⁵³. Tasvir edilen figürler bu pahalı lahdin ücretini karşılayabilecek varlıklı / burjuvaziye mensup bir ailenin üyeleri olmalıydılar. Bununla birlikte tasvir edilen kişilerin mezar sahibinin kendisi mi yoksa geride kalan aile üyeleri mi oldukları konusu açık değildir. Bu tip pahalı lahitlere muhtemelen tek bir gömü yapılmamakta, sonraki dönemlerde ölmüş olan aile üyelerinin bazıları da gömülmekteydi. Dolayısıyla tasvir edilen kişiler lahdin satın alındığı dönemdeki mezar sahibi değilse bile, kuşkusuz daha sonraki yıllarda lahdin içine defnedilecek aile üyeleri olmalıydılar⁵⁴.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, lahdin bu yüzü üzerinde mezar sahibi ve/veya aile üyelerinin, giysileri ve statü sembolleri ile birlikte, varıl yaşamları ve entelektüel birikimlerine işaret edecek şekilde tasvir edildikleri sonucuna varmak mümkündür.

48 Hes. Theog., 901-903.

49 Ovid. Met., II, 23-26.

50 Ovid. Met., XV, 199-213.

51 LIMC V (1990), 514, 29.

52 LIMC V (1990), 515, 35-36.

53 Mappa veya phakialion olarak adlandırılan kumaş parçasının çeşitli kullanım alanları hakkında bk. Özgan 2003, 1-2; Ersun 2020, 115-125.

54 Dokimeion lahitleri üzerinde görülen aile üyelerinin cesitli tasvirleri hakkında bk. Strocka 2017, 118-120.

Tipoloji ve Tarihleme

Lahdin tarihlendirilmesi konusunda veri sağlayabilecek mezar hediyelerinin, kabartmalar üzerinde portre niteliği taşıyan bir eserin ve lahit üzerinde herhangi bir yazıtın olmayışı nedeniyle, yalnızca tipolojik özelliklerine göre bir tarihleme önerisinde bulunmamız mümkündür. Bu noktada H. Wiegartz'ın mimari bezemelerden faydalanarak oluşturduğu tipoloji dikkate alınacaktır⁵⁵. Lahit, tipolojik açıdan Küçük Asya / Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tipine aittir⁵⁶. Bu tipin örneklerinin, Dokimeion atölyelerinde yaklaşık bir asır boyunca MS. 165 – 260/270 yılları arasında üretildiği düşünülmektedir⁵⁷.

Lahdin mimari öğeleri, sütun kaidesi, alçak ve bezemesiz bir kaide üzerinde oturtulan plinthe üzerinde üç sıra torus ile oluşturulmuştur. Spiral şeklindeki yivli sütunlar yukarıda bir silme ve astragal ile sonlandırılarak korinth başlığı ile süslenmiştir. Korinth başlıkları üzerinde taşınan üst yapı elemanları, aşağıdan yukarıya doğru sırasıyla lesbos kymationu, yumurta-ok dizisi, dış sırası ve palmet dizisidir. Kısa ve uzun kenarlardaki orta intercolumniaların üçgen biçimli alınlıkları, birer ranke motifi ve palmet biçimli köşe akroterleriyle taçlandırılmıştır. Alınlıklı ve kemerli intercolumniaların nişleri, istridye kabuğu şeklinde betimlenmiştir. Düz giriş üzerinde betimlenen elementler genel olarak nişli bölümlerin elementleriyle büyük oranda benzerdir. Ancak, bu bölümlerde alınlığın ve kemerlerin kapladığı alan yerine, bu alanları bezemek için uzun yüzlerde deniz thiasosu teması⁵⁸, kısa yüzlerde ise aslan figürleri işlenmiştir. Mimari bezemeler genel olarak değerlendirildiğinde, matkap kullanımının henüz çok yoğunlaşmadığı ve bezemeler üzerinde derin oyukların açılmadığı görülmektedir. Yumurta-ok dizisinde, yumurta ile çanak arasındaki boşluğun erken örneklerdeki gibi çok açık olmadığı göze çarpar. Ayrıca intercolumnialar arasında yer alan figürler oldukça büyük bir hacim kaplamaktadır. Nikaiia lahdi mimari bezeme özellikleriyle, standart tipin erken örneklerinin bezeme özelliklerini yansıtmaktadır. Matkabın geç örneklere göre daha az kullanıldığı lahit, mimari bezeme özellikleri açısından Melfi lahdi⁵⁹, Roma D lahdi⁶⁰ ve Germencik lahdi⁶¹ gibi standart tipin erken örnekleriyle karşılaştırılabilir. Bu karşılaştırma sonucu lahdin tarihini yukarıda sözü edilen iki lahdin tarihlendiği dönem aralığına, yaklaşık olarak MS. 165-180 tarihleri arasına yerleştirmek mümkündür.

Değerlendirme

Bu makalenin konusunu oluşturan sütunlu lahit yukarıda ele alınan özellikleri ile İznik çevresinde bulunan Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tipinin en erken örneğini oluşturmaktadır. Lahdin en dikkat çekici özelliklerden biri Dokimeion sütunlu

55 Wiegartz 1965, 26-52.

56 Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tip öncesi erken örnekleri ve stil gelişimi hakkında bk. Koch 1993, 119, Abb. 67, 1-4.

57 Walkens 1982, 70-71, 75-94, Strocka 2017.

58 Triton ve Nereid Figürlerinin lahitlerdeki kullanım amacına yönelik tespitler için bk. Eraslan 2016.

59 Morey 1924, Plate 39-41, Wiegartz 1965, Taf. 6-7, Waelkens 1982, Taf. 23-1.

60 Waelkens 1982, Taf. 24-1.

61 Strocka 2017, 9-20, 223, Nr. 68, Taf. 1-7.

lahitlerinin standart tipine ait olmasına rağmen üzerinde beşik çatı biçimli bir kapak taşımasıdır. Kapakları ile birlikte korunmuş Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tipine⁶² ait teknelerin tümünün, bugüne kadar istisnasız bir biçimde kline kapaklar taşıdığı bilinmekteydi. Bununla birlikte sütunlu lahitlerin standart tip öncesi örneklerinde çatı biçimli kapakların kullanıldığı görülmekteydi⁶³. Standart tipin ortaya çıkışıyla birlikte ise Dokimeion üretimi sütunlu lahitlerde çatı biçimli kapakların artık kullanılmadığı ve bunların kline biçimli kapaklarla yer değiştirdiği düşünülmekteydi⁶⁴. Nikaia'da bulunmuş olan bu yeni sütunlu lahit kırma çatı biçimli kapağıyla Dokimeion üretimi sütunlu lahitlerin standart tipinin bugüne kadar bilinen yegâne örneğini oluşturmakta ve bu tipin yalnızca kline kapaklar taşıdığı konusundaki yaygın düşüncenin doğru olmadığını göstermektedir.

Nikaia'da bulunan bu yeni lahit aracılığıyla sütunlu lahitlerin bezeme repertuvarına, daha önceden yalnızca bir lahit üzerinde rastladığımız bir sahnenin yeni bir varyasyonu eklenmiştir. Troia Savaşı'nda Briseis'in alıkonuluşundan Patroklos'un savaşa yeniden katıldığı zaman diliminde geçen 3 farklı konunun ele alındığı bu kompozisyon Germencik Lahdi'nin uzun yüzlerinden birinde yer alan sahnenin detaylarda farklılık gösteren bir varyasyonudur. Lahdin diğer uzun yüzünde yer alan mitolojik figürlerden oluşan dizi ise, tam halde korunmamış bir örneğin rekonstrüksiyonunu eksiksiz bir şekilde yapmamıza olanak sağlamaktadır. Myra'da bulunmuş, Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tipi grubuna dâhil bir lahdin uzun yüzlerinden birine ait bir parçanın soldan 3-4-5 intercolumniaları arasında bulunan iyi durumda korunagelmemiş figürlerin rekonstrüksiyonunu İznik Lahdi'nin uzun B yüzü vasıtasıyla yapmak mümkündür. Bu parçada İznik lahdinin uzun B yüzünden farklı olarak soldan ilk iki intercolumnia içerisinde Ikaros ve Daidalos figürleri işlenmiştir. Soldan 3-4-5 intercolumnialar içerisinde yer alan figürler ise her iki lahitte de birebir aynıdır⁶⁵. Dolayısıyla Strocka'nın parçanın eksik olmasından dolayı hatalı bir şekilde yorumladığı figürleri doğru bir şekilde tamamlamak mümkün olmaktadır⁶⁶. Buna göre merkez intercolumniadaki figürün bir çoban yerine satyr olarak, en sağdaki intercolumniadaki figürün ise aynı şekilde bir çoban yerine Narkissos olarak tamamlanması gerekmektedir.

Mezar konteksti ve lahdin içeriği ile ilgili bilgilerimizin eksikliği, ayrıca lahit üzerinde herhangi bir mezar yazıtının bulunmaması, mezar sahibi hakkında fikir sahibi olmamızı güçleştirmektedir. Bununla birlikte bu lahitlerin yüksek üretim ve nakliye maliyetleri düşünüldüğünde, söz konusu lahitlerin bir lahdin maliyetini karşılayabilecek zenginliğe sahip sınıflara mensup kişiler veya gruplar tarafından tercih edilmiş olması gerektiği açıktır⁶⁷. Lahit üzerinde yer alan kabartmaların içeriği, mezar sahibinin kendi kişiliğini nasıl yansıtmak istediğini ortaya koymaktadır. Lahit üzerindeki Troia

62 Dokimeion sütunlu lahitlerinin standart tipi ve diğer alt tipleri ile ilgili bilgi için bk. Koch 2001, 169-171, fig. 67; Koch 2010, Res. 4.

63 Wiegartz 1965, 147, Antalya M, Taf. 29.

64 Waelkens 1982, 62.

65 Söz konusu lahdin Wiegartz tarafından yapılmış rekonstrüksiyon çizimi için bk. Strocka 2017, 106, Abb. 4.

66 Strocka'nın bu lahdin rekonstrüksiyonu hakkındaki yorumları için bk. Strocka 2017, 105-107.

67 Dokimeion üretimi bir sütunlu lahdin üretim süresi ve maliyetleri konusu üzerine yorumlar için bk. Wiegartz 1974, 365.

Savaşı temalı sahne, Yunan Klasik Dönemi'nin ünlü plastik eserlerinden *Narkissos*'un bir kopyasının lahit üzerinde yer alması ve Hellen Kültürü ve mitolojisine ilişkin diğer figürler, Antoninler Dönemi Klasisizmi ve İkinci Sofistik akımı ile zamansal paralellikler göstermektedir⁶⁸. Bu bilgiler ışığında, mezar sahibinin, döneminin popüler sanat ve felsefe akımlarını takip eden, aynı zamanda entelektüel kişiliğini sahip olduğu lahit aracılığıyla yansıtmak isteyen bir kişi olduğunu düşünmek mümkündür.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Albustanlıoğlu 2011 Albustanlıoğlu, T., Roma İmparatorluk Dönemi'nde Mermer Ocakları Organizasyonu, Ankara.
- Altın 2019 Altın, A. A., Die Nekropolen und Grabmäler des antiken Nikaia in Bithynien (İzmit/Türkei), Ruhr Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bochum.
- Asgari 1977 Asgari, N., "Die halbfabrikate kleinasiatischer Girlandensarkophage und ihre Herkunft ", AA 92, 329-380.
- Balty 1981 Balty, J., "La mosaïque antique au Proche-Orient, 1. Des origines à la Tétrarchie", Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, II, 12, 2, 347-429.
- Boardman 2005 Boardman, J., Yunan Heykeli: Klasik Dönem, İstanbul.
- Boschung 1987 Boschung, D., Antike Grabaltäre aus den Nekropolen Roms, Bern.
- Ewald 2004 Ewald, B. C., "Men, muscle and myth: Attic Sarcophagi in the cultural context of the Second Sophistic", Paidea: The World of the Second Sophistic, 229-275.
- Ferrari 1966 Ferrari, G., Il Commercio dei Sarcophagi Asiatici, Roma.
- Eraslan 2016 Eraslan, Ş., "Xanthos'tan Klineli bir Lahit Kapağı", Arkeoloji ve Sanat 153, 149-159.
- Ersun 2020 Ersun, D., "Bir Tekstil Ürünü ve İkonografik Obje Olarak Mappa Kullanımı", Journal of Universal History Studies 3, 1, 115-125.
- Kirk 1985 Kirk, G. S., The Iliad: A Commentary, vol. I, Cambridge.
- Koch 1993 Koch, G., Sarkophage der römischen Kaiserzeit, Darmstadt.
- Koch 2001 Koch, G., Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri, İstanbul.
- Koch 2010 Koch, G., Türkiye'deki Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri, Antalya.
- Koch – Sichtermann 1982 Koch, G. – Sichtermann, H., Römische Sarkophage, München.
- Morey 1924 Morey, C. R., Roman and Christian Sculpture: The Sarcophagus of Claudia Antonia Sabina and the Asiatic Sarcophagi, Sardis Volume V. Part 1.
- Levi 1947 Levi, D., Antioch Mosaic Pavements, Princeton.
- LIMC Lexikon Iconographicum Mythologiae Classicae

68 İkinci Sofistik Dönem olarak adlandırılan süreçte, Atina mezar kabartmaları üzerinde aracılığıyla, ikonografi ve kültürel kontekst hakkında paralellikler kuran bir çalışma için bk. Ewald 2004, 229-267.

- Özgan 2003 Özgan, R., Die kaiserzeitlichen Sarkophage aus Konya und Umgebung, Bonn.
- Özgan 2004 Özgan, R., "Ein Säulensarkophag aus Nikaia (İznik) ", Anadolu'da Doğdu. 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, 485-504.
- Özgan – Altın 2015 Özgan R. – Altın, A. A., İznik / Nikaia'dan İkinci Bir Sütunlu Lahit, Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan, 485-504.
- Strocka 2017 Strocka, V. M., Dokimenische Säulensarkophage: Datierung und Deutung, Bonn.
- Turak 2011 Turak, Ö., Roma Dönemi Pamphylia Lahitleri ve Atölye Sorunu, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Waelkens 1982 Waelkens, M., Dokimeion: Die Werkstatt der repräsentativen kleinasiatischen Sarkophage – Chronologie und Typologie ihrer Produktion, Berlin.
- Wiegartz 1965 Wiegartz, H., Kleinasiatische Säulensarkophage: Untersuchungen zum Sarkophagtypus und zu den figürlichen Darstellungen, Berlin.
- Wiegartz 1974 Wiegartz, H. "Marmorhandel, Sarkophagerstellung und Die Lokalisierung Der Kleinasiatischen Säulensarkophage", Melanges Mansel, 345-383.
- Yaşar 2017 Yaşar, H., "Hisardere 2016 Lahit Kurtarma Kazısı", MKKS 26, 143-154.

Fig. 1 Hisardere lahdinin kazı çalışmaları sırasındaki durumu (İzник Müzesi Arşivi).

Fig. 3 Hisardere lahdı / Uzun yüz A: Akhilleus / detay (İzник Müzesi Arşivi).

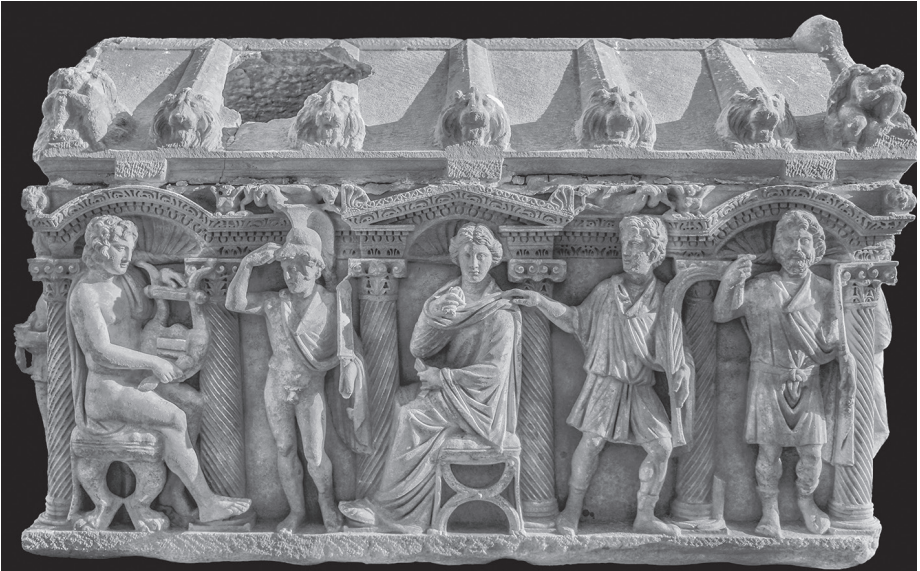

Fig. 2 Hisardere lahdı / Uzun yüz A: Genel Görünüm (İzник Müzesi Arşivi).

Fig. 4 Hisardere lahdi / Uzun yüz
A: Patroklos / detay
(İznik Müzesi Arşivi).

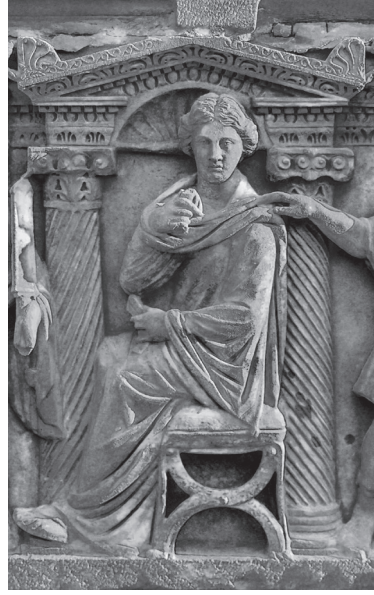

Fig. 5 Hisardere lahdi / Uzun yüz
A: Briseis / detay
(İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 6 Hisardere lahdi / Uzun yüz
A: Ulak figürü / detay
(İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 7 Hisardere lahdi / Uzun yüz
A: Agamemnon detay
(İznik Müzesi Arşivi)

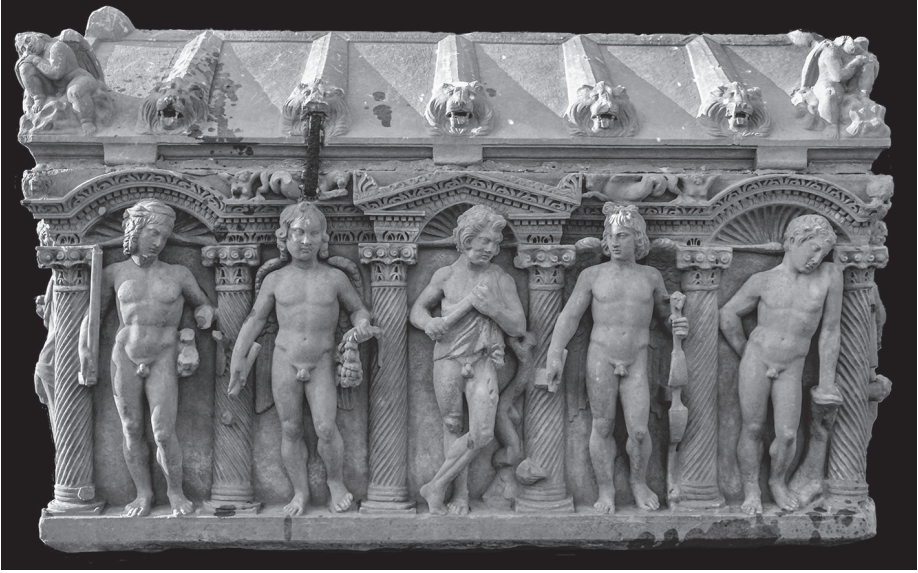

Fig. 8 Hisardere lahdi / Uzun yüz B: Genel Görünüm (İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 9 Hisardere lahdi / Uzun yüz B: Genç - Savaşçı / detay (İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 10 Hisardere lahdi / Uzun yüz B: Eros / detay (İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 11 Hisardere lahdi / Uzun yüz B:
Satyr / detay (İznik Müzesi Arşivi).

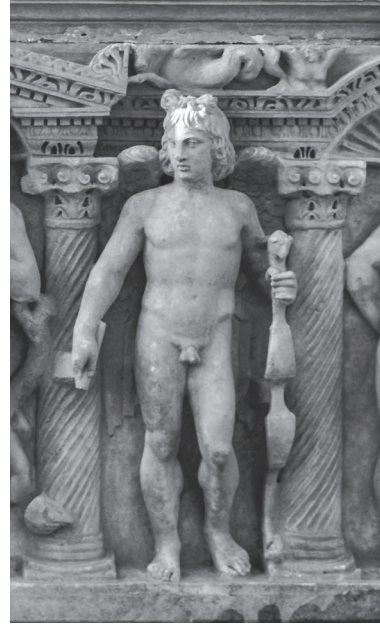

Fig. 12 Hisardere lahdi / Uzun yüz B: Eros
/ detay (İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 13 Hisardere lahdi / Uzun yüz B: Narkissos
detay (İznik Müzesi Arşivi)

Fig. 14 Hisardere lahdi / Kısa yüz A: Genel Görünüm (İznik Müzesi Arşivi).

Fig. 15 Hisardere lahdi / Kısa yüz B: Genel Görünüm (İznik Müzesi Arşivi)